

YO'L-TRANSPORT EKSPERTIZASINI O'TKAZISHDA TRANSPORT VOSITALARI TEZLIGINI BAHOLASH ASOSLARI

*Toshkent Davlat Transport Universiteti magistri
Kochkarov Aziz Kamaliddinovich*

Annotatsiya: Ushbu maqolada transport vositalarining texnik holatining asosiy masalalari hisoblangan texnik diagnostika, texnik genetika va texnik prognoz masalari transport vositasining texnik holatini aniqlash hamda buzilish va nosozliklar bilan bog'liq vaziyatlarni hal etishning samarali vositasi sifatida tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: texnik diagnostika, texnik prognoz, texnik genetika, transport vositasi, avtomobil, samaradorlik ko'rsatkichi.

Avtomobil transporti korxonalarining ishlab chiqarish texnik bazasini takomillashtirish masalalariga etarlicha e'tibor qaratilgan. Ushbu masalaga V.P.Kartashovning «Razvitie proizvodstvenno-texnicheskoy bazo' avtotransportno'x predpriyatiy» nomli monografiyasi shular jumlasidandir. Monografiyada avtomobil transporti korxonalarining qurulishida asosiy e'tibor bir vaqtdagi kapital xarajatlarni kamaytirish, qilingan xarajatlarni kam vaqtda qaytarilishini ta'minlash maqsadlarida, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini navbatma-navbat ishga tushirilishi qaratilgan E.S. Kuznetsov va I.P.Kurnikovlarning V knige Kuznetsova E.S. i Kurnikova I.P. «Proizvodstvennaya baza predpriyatey avtomobilnogo transporta» nomli kitobida avtokorxonalarining ishlab chiqarish texnika bazasini hozirgi zamondagi holatini, «Texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash»ning samarador sharoitlarini yaratishga qaratilgan» ishlab chiqarish texnika quvvatini mujassamlanish masalalarini, ishlab chiqarish texnik bazasini qayta jihozlash va rekonstruktsiya qilish, va bu masalalarini amalga oshirish samaradorligi masalalarini tahlil qilishga harakat qilingan. Bu masalaga Rossiya olimlari V.B.Efimov («Avtomobilno'y transport» jurnali, 1986 yil №6 son va MADI maqolalar to'plami), A.I.Nikolaenko («Avtomobilno'y transport» jurnali, 1985 yil №10 son) o'z e'tiborlarini qaratishgan. Bu ishlarda ishlab chiqarishni markazlashtirish, ishlab chiqarish texnika quvvatini mujassamlantirish, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishlarini markazlashtirishning texnika-iqtisodiy masalalari ko'rib chiqilgan. G.M.Napolskiy, A.V.Puginlarning «Avtotransport korxonalarini qayta qurish va texnik qayta jihozlash» nomli o'quv qo'llanmasida (Toshkent- 2004) Texnik ekspluatatsiyani omili sifatida TB qator o'ziga xos xususiyatlariga egaligi ko'rsatib o'tilgan.

Avtotransport korxonalarida transport vositalarining texnik holati ularning harakat xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni va xizmat ko'rsatish madaniyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Transport vositalarining texnik holatiga esa o'z navbatida ularga

ko'rsatilayotgan texnik xizmatning sifati, demak bu xizmatlarni amalga oshirayotgan ishlab chiqarish texnik bazaning mavjudligi katta rol o'ynaydi. Ishning bajarish davomida olingan natijalar: 1. Bozor iqtisodiyoti sharoitida xususiy transport xizmatiga bo'lgan talab va taklif qonuniyati ishlab chiqildi. 2. Jizzax shahrida faoliyat ko'rsatayotgan xususiy transport korxonalariga qarashli avtomobillarning texnik holatini ta'minlash bo'yicha ma'lumotlar to'plandi. 3. Xususiy transport korxonalarini loyihalash uchun texnologik hisobni bajarishga Microsoft Excel matn redaktorida elektron dastur yaratildi.

Ob'ektning texnik holatini aniqlashdagi masalalar quyidagilardan iborat:

texnik diagnostika masalalari;

texnik prognoz - oldindan aytib berish masalalari;

texnik genetika – kelib chiqish masalalari.

Agar texnik diagnostikaning vazifasi joriy vaqt ichida ob'ekt texnik holatini aniqlash, texnik prognozning vazifasi esa kelajakda kutiladigan ob'ekt texnik holatini va o'tkaziladigan texnik ta'sir yoki diagnostika davriyligini oldindan aytib berish bo'lsa, texnik genetikaning vazifasi ob'ektning avvalgi vaqtdagi texnik holatini aniqlashdan iborat (masalan, ob'ektning avariya oldi holati). Texnik holatni prognoz qilish – transport vositasi texnik holatini kelgusi vaqt oralig'i uchun berilgan ehtimollik bilan aniqlash. Prognozda ob'ektning Hozir boshlanadigan holatlari rivojining ehtimoliy yo'llari aniqlanadi. Transport vositasining zamonaviy rivojlanish bosqichida har bir transport vositasining texnik holatini alohida prognozlash lozim. Eksploatatsiya jarayonida o'tkaziladigan prognozlash har bir transport vositasining o'ziga xos shartlari va eksploatatsiya xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi. Bu masalalarning yechimlari transport vositasiga profilaktik xizmat ko'rsatishni rejalashtirish va o'tkazish, yurilgan yo'l bo'yicha emas, real texnik holat bo'yicha qo'llanishi kerak. Echish usullari bo'yicha texnik prognoz texnik genetika bilan chambarchas bog'liq. Texnik genetika – bu transport vositasi texnik holatini berilgan ehtimollik bilan o'tgan vaqt intervali uchun aniqlash. Yo'l-transport hodisalarini (YTH) tekshirish, kafolat eksploatatsiyasi davrida yuzaga keladigan buzilishlar bilan bog'liq bo'lgan da'vogarlik ishlari olib borish yoki tadqiq masalalarini hal qilishda texnik genetikaga zarurat tug'iladi. Bunday hollarda transport vositasining hozirgi vaqtdagi texnik holati bundan birmuncha oldingi, buzilish yoki YTH sabablari vujudga kelishi natijasidagi holatidan farq qiladi. Diagnostikalash masalalarini echish usullarini prognoz qilish masalalariga mexanik qo'llash mumkin emas. Diagnostikalashda model bo'lib ob'ektning hozirgi vaqtdagi tavsifi xizmat qilsa, prognozda model ob'ektning texnik xarakteristikalari vaqt bo'yicha o'zgarishini tavsiflaydi (masofaning o'zgarishi bilan).

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Автомобил транспорт корхоналари бўйича солиштирма капитал маблағларнинг меъёрлари. -М.: РСФСР Автотраспорт вазирлиги ИТММБ, 1985 й. - 118 б.
2. Автомобил транспорти корхоналари учун технологик лойиҳалашнинг умумиттифоқ меъёрлари, (ОНТП 01-86), -М: РСФСР Автотраспорт вазирлиги ИТММБ, 1986 й. - 129 б.
3. Автомобил транспорти корхоналари учун технологик лойиҳалашнинг умумиттифоқ меъёрлари, (ОНТП 01-91), -М: Гипроавтотранс, 1991 й. - 184
4. Кузнецов Е.С. «Автомобилларнинг техник эксплуатацияси ривожининг илмий-техникавий тараққиётининг ва истиқболининг йўналишлари» -М.: МАДИ, 1987. -90 б.
5. Yuldashev, S., & Hakimov, S. (2022). ТЕМИР ЙЎЛ ТРАНСПОРТИДАН КЕЛИБ ЧИҚАДИГАН ТЕБРАНИШЛАР ҲАҚИДА. *Science and innovation*, 1(A5), 376-379.
6. Имомназаров, С. К., Насриддинов, А. Ш., & Мунаввархонов, З. Т. (2021). ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СИСТЕМ В АВТОМОБИЛЯХ. Экономика и социум, (5-1), 933-938.
7. Kazadayev, A., Sharopov, B., Hakimov, S., Umarov, I., Muxtoraliyeva, M., Dadaxanov, F., & Abdunazarov, A. (2022). MAMLAKATIMIZDA NEMIS TA'LIM TIZIMINI JORIY QILISHNING SAMARADORLIGI TAHLILI. *Journal of new century innovations*, 18(1), 124-129.
8. Mukhtasar, M., Begyor, S., Aleksandr, K., Farrukh, D., Isroil, U., Sodiqjon, K., & Akbarjon, A. (2022). ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF THE DEVELOPMENT OF THE GERMAN EDUCATION SYSTEM IN OUR COUNTRY. *Journal of new century innovations*, 18(1), 168-173.